

УДК 1.21

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.47.2>

КРИТИКА ІНТЕГРАЛЬНОГО ТРАДИЦІОНАЛІЗМУ ЗА СИНКРЕТИЗМ ТА ЇЇ ПОДОЛАННЯ З ПОЗИЦІЇ ПРАВОСЛАВНОЇ РЕЛІГІЙНОЇ ТРАДИЦІЇ

Данило Богатирьов, Іван Чорноморденко

*Київський національний університет будівництва і архітектури,
кафедра філософії
просп. Повітрофлотський, 31, 03037, м. Київ, Україна*

Мета даного дослідження полягає у тому, щоб окреслити основні можливі приводи для критики філософії інтегрального традиціоналізму за синкретизм з позиції православної філософсько-богословської думки, проаналізувати їхню обґрунтованість та окреслити можливі шляхи їх подолання. У статті розкривається уявлення філософії інтегрального традиціоналізму про премордiальну традицію, яка, на думку прихильників цього філософського напрямку, існувала за часів «золотої доби» людства. Представники інтегрального традиціоналізму розглядали усі сучасні релігії, які зберегли ініціативну спадковість та «езотеричні» (внутрішні) ініціативні практики, як рівнозначні духовні шляхи, що ведуть до єднання з трансцендентним Божеством, та розуміння постулатів премордiальної традиції. При цьому вони не прагнули до синкретичного поєднання елементів різних релігій, або їхнього злиття у єдине вчення. Навпаки, для родоначальника філософії інтегрального традиціоналізму – французького філософа Рене Генона – була характерна критика синкретизму та невизнання синкретичних вчень у якості істинних ініціативних релігійних традицій.

Тим не менш, уявлення про рівнозначність різних релігій на шляху до пізнання вищих істин та сутності премордiальної традиції може бути витлумачене окремими адептами у синкретичному ключі. Таке тлумачення, як і саме твердження про наявність істини рівною мірою у різних релігійних традиціях, вступає у певні протиріччя із християнським, та зокрема православним уявленням про унікальність власної релігійної традиції, яке базується на вірі в унікальність фігури Ісуса Христа як єдиної в історії Бого-людини, і як наслідок – на унікальності Євангелія.

Автори даної статті пропонують шляхи подолання цього протиріччя через вироблення специфічно-православного тлумачення ідеї філософії інтегрального традиціоналізму про премордiальну традицію та різні шляхи до досягнення її істин.

Ключові слова: філософія інтегрального традиціоналізму, православ'я, синкретизм, Рене Генон, Фрїтгоф Шуон, премордiальна традиція.

Постановка проблеми. Філософська школа інтегрального традиціоналізму, засновником якої був французький філософ Рене Генон, базуючись на глибокому вивченні різних релігійних традицій та співставленні їх характерних рис, дійшла висновку про існування первинної, так званої «премордiальної» традиції, котра передувала виникненню усіх сучасних релігій та містила у собі божественні істини, усталені за участю безпосередньо трансцендентного Божества. Ця премордiальна традиція, на думку представників філософії інтегрального традиціоналізму, існувала у період «золотої доби людства», котра, як вони вважали, мала місце у минулому напередодні зародження відомих історичній науці древніх цивілізацій, або на ранньому етапі їхнього розвитку [4, с. 276].

Інтегральні традиціоналісти вважали, що усі сучасні релігії, які зберегли ініціативну спадковість, містять у собі певні фрагменти цієї первинної істини і що вивчаючи їх та порівнюючи їхній погляд на основні аспекти буття, можна отримати уявлення про початкову традицію, спостерігаючи різні проєкції її бачення. У своїй праці «Нотатки про ініціацію»

Рене Генон писав про це так: «Лише той прийшов до цього, хто безпосередньо і глибоко пізнав ідентичну основу всіх традиційних доктрин і, розташувшись у центральній точці, з якої всі вони еманують, знайшов істину, приховану під розмаїттям і множиною зовнішніх форм. Справді, різниця може полягати лише у формі та видимості; суть же всюди і завжди та сама; адже істина одна, хоча аспекти її численні, відповідно до більш-менш відмінних точок зору, з яких її розглядають; як кажуть мусульманські ініційовані, «вчення про Єдність єдине»; але потрібна різноманітність форм, щоб адаптуватися до когнітивних умов тієї чи іншої країни чи епохи, або щоб відповідати різним відокремленим поглядам, відповідним цим умовам; і ті, хто зупиняється на формі, бачать передусім відмінності – до того, що навіть іноді беруть їх за опозиції, тоді як вони, навпаки, зникають для тих, хто вийшов за їхні межі» [3, с. 233–234].

Вищеописане уявлення про існування у давнину премордальної традиції, усвідомлення якої нівелює відмінності між сучасними релігійними традиціями та надає можливість осягнути шлях їх походження, котрий з точки зору інтегральних традиціоналістів являв собою ніщо інше як «специфікацію», пристосування первинної традиції до сприйняття конкретними народами, яка відбувалася паралельно із деградацією людської цивілізації від «золотої доби» до сучасності, на перший погляд, може здаватися синкретичним. Особливо – якщо розглядати його крізь призму православної релігійної традиції.

Втім, такий погляд видається нам поверхневим, адже на відміну від прихильників синкретичного «поєднання усіх релігій», інтегральний традиціоналізм не пропонує змішувати догми та обряди різних релігійних традицій. Навпаки, його основоположники закликали до суворого слідування нормам ініціатичних релігійних традицій, що збереглися до наших днів, адже саме вони є шляхами до пізнання первинної істини.

Виклад основного матеріалу. Для початку визначимося з тим, що являє собою синкретизм. Як пише у своїй праці «Синкретичний універсалізм: критика» американський дослідник Гаррі Хьюлер, «Синкретичний універсалізм є спробою створити спільну загальноносвітову віру шляхом абстрагування та синтезу універсальних елементів, які підкреслюють зовнішні форми усіх релігій... Синкретичний універсалізм, фокусуючись на створенні єдиної загальноносвітової віри, є лобовою атакою на ці конкретні претензії на істину (маються на увазі християнська, ісламська та іудейська релігії одкровення)» [6, с. 159].

З цього визначення (яке корелює з багатьма іншими та було наведене нами через його стислість) випливає декілька основних характеристик синкретичного універсалізму.

Перша та основна з них – це намагання створити єдину світову релігію. Звернемо увагу на те, що воно стосується саме теперішнього або майбутнього часу, а не стверджує, що подібна релігія могла існувати у минулому. Більш того, основною мотивацією синкретичного універсалізму є усунення конфліктів між представниками різних релігій на конфесійному ґрунті, та/або переконання у тому, що істина є єдиною, а усі релігійні традиції містять у собі її частину (а відтак – намагання їх поєднати задля отримання «найбільш повного уявлення про істину»).

Друга характеристика синкретичного універсалізму – намагання зосередитися на зовнішніх проявах різних релігійних доктрин, ігноруючи суттєві філософські та богословські розбіжності між ними. Наприклад, заради намагання поєднати монотеїстичні та політеїстичні культури Заходу і Сходу, прихильники синкретичного універсалізму можуть нехтувати очевидними розбіжностями між ними у поглядах на процес створення світу, кількість божественних сутностей та їхні якісні характеристики, наголошуючи на акцентуванні уваги усіма цими культурами на необхідності підтримувати гармонію у суспільстві та внутрішньому світі людини, а також на деяких спільних морально-етичних засадах.

Окрім синкретичного універсалізму існують і інші форми синкретизму, котрі відрізняються від нього тим, що не намагаються поєднати усі світові релігії в одну, а є певною «сумішшю» двох або більше релігійних традицій. Періодом розквіту таких синкретичних вчень були перші століття нашої ери, коли в елліністичному світі набули поширення поєднання різних греко-римських, близькосхідних, персидських та іудейських культів, а також намагання доповнювати християнство синкретичними запозиченнями з інших релігій [9, с. 1].

Корені цього типу синкретизму слід шукати не стільки у вченнях окремих проповідників та псевдо-пророків, скільки у культурному взаємопроникненні, яке було характерним для вказаного регіону та епохи. Зважаючи на слабе розповсюдження грамотності та писемності серед тогочасного населення, а відтак – і на неможливість широкого тиражування догматичних текстів та ознайомлення із ними більшості адептів релігійних вчень, останні, під впливом контактів із представниками інших релігійних традицій, часто переймали певні їх аспекти, з часом інтегруючи їх у власні культури, що призводило до синкретизму. На більш високому освітньому та когнітивному рівні, значну роль у розповсюдженні у перші століття нашої ери синкретичних культів зіграла антична філософія з її культурою критичного сприйняття інформації та аргументованих диспутів щодо істинності або хибності тих чи інших тверджень. Внаслідок цих особливостей, освічені люди/філософи античної доби були схильні піддаватися на аргументи адептів тих чи інших релігійних традицій, якщо вони здавалися логічно-несуперечливими. Результатом цього стало комбінування багатьма філософами того часу елементів різних релігійних вчень, що призводило до виникнення нових синкретичних культів. Яскравим прикладом такого культу є мітраїзм – синкретична релігія, що базувалася на суміші греко-римських і персидських вірувань, та деяких місцевих культів, розповсюджених у Передній Азії [5, с. 5].

З огляду на те, що інтегральний традиціоналізм є напрямом у філософії, а не релігійним вченням, що запозичило елементи різних культів, другий з названих типів синкретизму до нього не має жодного стосунку навіть теоретично. Що ж стосується першого типу (а саме – синкретичного універсалізму), така особливість інтегрального традиціоналізму як переконання у існуванні премордальної релігійної традиції за часів «золотої доби людства» може породити (а подекуди – і породжує, про що ми детальніше скажемо нижче) звинувачення у синкретизмі.

Для того, щоб зрозуміти, чим вони викликані, розглянемо погляд християнської взагалі та зокрема – православної релігійної традиції на питання синкретизму.

Як пише теолог Джон Роксбороу: «Важливість уникнення синкретизму для християнської ідентичності може здатися занадто очевидною, щоб говорити про неї. Християни часто цитують Книгу Ісуса Навина 24:15: «Оберіть собі сьогодні, кому будете служити» і обстоюють «унікальність Христа» та християнського одкровення. Є цілком звичним стверджувати виключну відданість Ісусу Христу в контекстах, які цінують численні релігійні традиції та символи. Синкретизм передбачає нечистоту» [10, с. 1].

У наведеній цитаті містяться два основні аргументи християнської релігійної традиції проти усіх форм синкретизму.

Перший з них – унікальність фігури Ісуса Христа як Сина Божого та однієї з іпостасей Трьохособного Божества. З богословської точки зору, вона обґрунтована фактом непорочного зачаття та народження Ісуса Христа як єдиної в історії людства бого-людини, котра була одночасно істинним Богом і істинною людиною. Цей статус автоматично підносить Ісуса Христа як над усіма пророками часів Старого Заповіту, так і над мудрецами та пророками інших релігій (авраамічних і не тільки), оскільки Божество за визначенням є вищим ніж навіть найбільш просвітлена людина, а одкровення, висловлені безпосередньо Божеством

та записані його учнями не можуть підлягати сумніву, на відміну від одкровенень пророків, які, не зважаючи на свою просвітленість, не мали жодної іншої природи, окрім людської.

Другий аргумент християнства на користь необхідності збереження чистоти своєї традиції та проти її змішування з іншими релігійними вченнями випливає із першого. Він полягає у переконанні про унікальність Нового Заповіту та особливо – чотирьох Євангелій, оскільки вони є записаними настановами самого Бога, який прийшов у світ у плоті та говорив з людьми, сам перебуваючи у тілі людини. Через цю особливість Отці Церкви називали Ісуса Христа Богом Словом, оскільки саме через його слова християнам були даровані божественні істини [12, с. 17–18].

Враховуючи вищезазначене, християнський та зокрема православний погляд на недопустимість будь-яких форм синкретизму є цілком зрозумілим. Адже якщо християнство є єдиною релігією, істини якої були (принаймні, на переконання його прихильників) надані безпосередньо єдиним за всю історію людства Богом, котрий прийшов у світ у тілі людини та говорив із людьми зрозумілою їм мовою, то як можна доповнювати або коригувати ці божественні істини й настанови запозиченнями з інших релігій, які були, в кращому випадку, продуктом божественних одкровенень, даних пророкам та певним чином інтерпретованих людьми, а в гіршому випадку – продуктом міфологічного осмислення певних явищ, характерних для природи та людського суспільства?

Специфічний погляд православної релігійної традиції на питання наявності або відсутності фрагментів істини у інших релігіях та синкретизм описує доктор Георг Пападеметріу у своїй статті «Погляд православного християнства на нехристиянські релігії», у якій він пише: «християни дотримуються трьох поглядів на нехристиянські релігії. Перший полягає у тому, що нехристиянин буде проклятий, тому що немає спасіння поза видимим Тілом Христовим, тобто Церквою. Другий полягає у тому, що нехристиянин може досягнути спасіння, незважаючи на релігію, яку він практикує, але лише через милість Богу. Третій погляд передбачає, що нехристиянин може досягнути спасіння за допомогою самої релігії, яку він сповідує, оскільки нехристиянські релігії також можуть містити спасительні істини. Ці три погляди паралельні трьом підходам, визначеним в іншому місці як ексклюзивізм, інклюзивність та культурний плюралізм. Твердження про ексклюзивність було відкинуто багатьма православними вченими як неспроможне. Це робиться не в інтересах сприяння місіонерським зусиллям чи сприяння миру у всьому світі. Ексклюзивність відкидається як питання істини. Більшість православних вчених дотримуються інклюзивізму. Деякі православні вчені дотримуються погляду, який характеризується як культурний плюралізм, але з умовами. Релятивізм і синкретизм заперечуються. І погляд, що християнство є просто однією зі світових релігій, яка пропонує благословення спасіння, не приймається. У центрі уваги, скоріше, Дух Божий, Утішитель, Який веде нас «до всієї правди», де в Христі всі стають одним» [7, с. 1].

Звернемо увагу на тезу про те, що погляд на християнство як на одну з релігій, які пропонують благословення спасіння, не приймається християнським (та зокрема – православним) богослов'ям. На перший погляд, вона містить у собі повне протиріччя одному з основних постулатів інтегрального традиціоналізму, а саме – увявленню про те, що кожна зі збережених на даний час ініціативних традицій містить у собі божественні істини та здатна надати своїм adeptам шлях до єднання із трансцендентним Божеством.

Дослідник філософії інтегрального традиціоналізму Джеймс Кастінгер так описує цю її рису: «Якщо плюралізм (в контексті вказаної праці під ним розуміється синкретичний універсалізм) розглядає релігію як результат людських намагань досягти божественної реальності, яку ніколи не можна пізнати такою, якою вона є сама по собі, інтегральний

традиціоналізм вчить, що справжні або ортодоксальні релігії світу безпосередньо розкриваються цією реальністю, а кожна з них відповідає певному архетипу всередині божественного розуму. Зазначені традиції не передають лише часткові чи додаткові істини, які потім повинні бути об'єднані синкретиком для досягнення повного розуміння. Швидше, кожна з них є цілком істинною в тому сенсі, що вона забезпечує своїх прихильників усім необхідним для досягнення найвищого або найповнішого стану людини, стану, в якому вона зможе підтвердити істину на досвіді через свою участь у самій природі Бога» [1, с. 2].

Переконавання про повну та завершену істинність кожної справжньої ініціатичної релігійної традиції, яке є характерним для інтегрального традиціоналізму, дійсно вступає у протиріччя із уявленням християнства про свою унікальність, засновану на безпосередньому отриманні одкровення від Бога Живого, що прийшов у світ у якості людини. Проте, за певних умов, навіть воно може бути витлумачене у характерному для християнства, та зокрема православ'я ключі.

За умови прийняття того факту, що кожна ініціатична традиція містить у собі принаймні частину істини, яка була дарована їй засновникам у якості божественного одкровення та витлумачена ними у відповідності до власних уявлень про світ та «культурного канону» (адже вони, на відміну від християн, не мали безпосередніх свідоцтв із вуст втіленого Бога), можна припустити, що досягаючи певного щаблю духовного розвитку, окремі адепти цих традицій своїми благими справами та праведним життям заслуговують на милість Духу Святого, та отримують просвітлення (якщо не повне та порівняне із тим, яке отримують християнські святі, то принаймні часткове).

Такий погляд не передбачає відмову від віри в унікальність християнства через дарування його істин Богом живим. Не передбачає він і виправдання переходу із християнства до інших релігійних традицій. За умови прийняття вказаного погляду на питання взаємодії з іншими релігіями, християнство, та зокрема – православ'я як його найортодоксальнішу форму, можна вважати найбільш повною, вичерпно описаною, та заснованою на найбільш вагомому одкровенні, а відтак – найбільш істинною релігією, що надає найкоротший та найменш суперечливий шлях до єднання з Богом. Інші ініціатичні релігійні традиції, у такому контексті, можуть розглядатися у якості прийнятних шляхів для тих народів та суспільств, котрі «ще не прийняли світла Христової віри». Таким чином, може бути вирішене філософське питання щодо погляду християнського богослов'я на здатність окремих представників цих релігійних традицій заслужити спасіння.

Принципову можливість тлумачення (не без певної корекції змісту) вказаного постулату філософії інтегрального традиціоналізму крізь призму православної релігійної традиції підтверджує те, що основоположник інтегрального традиціоналізму Рене Генон категорично відкидав синкретизм та вважав, що адепти істинних ініціатичних релігійних традицій (зокрема – і православного християнства, яке, на відміну від католицизму та протестантизму, зберегло ініціатичну практику ісихазму та розуміння спасіння душі саме як обожнення – теозису, тобто – подолання людського стану і вихід на якісно новий рівень) повинні дотримуватися їхніх догм і правил, слідує шляхом духовного розвитку, а не змінювати віру, шукаючи іншого шляху.

З приводу синкретизму, він писав: «Синкретизм» у справжньому значенні слова є не що інше, як проста послідовність елементів різного походження, зібраних, так би мовити, «ззовні», без будь-якого більш глибокого принципу, що їх об'єднує. Очевидно, що подібне поєднання реально не може становити доктрини, як купа каміння не може стати будівлею; і якщо при поверхневому розгляді часом і виникає подібна ілюзія, вона не може протистояти більш серйозному аналізу. Немає потреби далеко ходити за прикладами такого

синкретизму; їх ми бачимо, по суті, у таких сучасних підробках під традицію, як окультизм і теософія; фрагментарні поняття, запозичені у різних традиційних форм, загалом погано зрозумілі і більш менш спотворені, змішані тут із концепціями, що стосуються сфери філософії та світської науки» [3, с. 38].

Характерне свідчення того, що Рене Генон засуджував синкретичні поєднання елементів різних релігійних традицій, наводить релігієзнавець Вільям Діксон: «Наприкінці 1940-х років Рене Генон отримував повідомлення від колег, що Фрїтьоф Шуон пом'якшує вимоги шариату, дозволяючи християнам брати участь у суфійських практиках та включаючи теми для медитації з інших традицій. Рене Генон вважав це своєрідним «синкретизмом», який відхилявся від справжнього традиційного підходу, і заохочував своїх учнів відокремитися від ордену «Алавіуа» Фрїтьофа Шуона, написавши, що Фрїтьоф Шуон перетворює структуру на «розпливчасту універсалістську організацію» [2, с. 602–603].

В даному конкретному випадку висловлена Рене Геноном критика стосувалася Фрїтьофа Шуона та заснованого ним ісламського суфійського ордену «Алавіуа», проте несприйняття синкретичного поєднання елементів різних ініціативних релігійних традицій було усталеним переконанням філософа і стосувалося не лише ісламу, а й інших релігій.

Задля внесення ясності у питання того, чому багато хто з західних послідовників Рене Генона приймав іслам, зазначимо, що оскільки інтегральний традиціоналізм визнає істинними лише ті релігійні традиції, які зберегли ініціативну спадковість та впорядковані і систематизовані «езотеричні» (внутрішні) ініціативні практики, то католицизм та протестантизм, до яких від народження належали більшість ранніх послідовників інтегрального традиціоналізму, вони такими не вважали, оскільки ці релігійні деномінації давно втратили вказані риси. Сам Рене Генон вважав, що ініціативу можливо отримати або у деяких нечисленних та закритих таємних товариствах Заходу, або у східних (зокрема, православних) християнських церквах, які зберегли практику ісихазму, або у індуїзмі чи ісламі [11, с. 4]. При цьому, отримання ініціативу у ісламі він називав порівняно легким шляхом, оскільки на відміну від індуїзму, там ініціативні практики позбавлені від кастових обмежень, а на відміну від православ'я, не потребують довготривалої (протягом десятків років) чернечої аскези та не мають канонічних обмежень, пов'язаних із попереднім способом життя (наприклад, деякими видами скоєних гріхів). Саме тому багато хто (хоча й не всі) з послідовників Рене Генона, які у дитинстві були хрещені у католицькій церкві, вирішували йти «простим шляхом» до ініціативу та обирали іслам, а не православ'я. Дослідник інтегрального традиціоналізму Тімоті Скотт з цього приводу писав: «Рене Генон зауважив шукачеві, що «ісламську ініціативу, загалом, легше отримати, ніж індуїстську». Це, звичайно, конкретно пов'язано з питаннями каст; проте Рене Генон зазначає подібні труднощі, *mutatis mundis*, і в отриманні посвяти в ісихастській традиції, яка не обмежена питанням каст. І насправді багато християнських послідовників Рене Генона вибрали «легкий» (за словами самого Рене Генона) варіант стати мусульманами, що дозволило їм шукати посвяти у суфійську таріку» [11, с. 14].

Проте, якщо представники релігійних деномінацій, що втратили ініціативну складову, вважали для себе можливим обирати «легкий» (як їм здавалося) шлях, то люди, чий роди протягом багатьох поколінь перебувають у лоні однієї з релігійних традицій, які зберегли ініціативну складову (зокрема, православної), на наш погляд, не мають духовного права на такий «вибір», адже здійснивши його, вони б зрадили власну традицію, котра не лише надає усі можливості для духовного розвитку шляхом ініціативу, а й є (з точки зору її adeptів) унікальною з огляду на отримання одкровення від Бога живого, а не людей-пророків, про яке ми згадували вище.

Повертаючись до теми критики інтегрального традиціоналізму та окремих його adeptів за синкретизм, зазначимо, що Фрїтьофу Шуону (а також його послїдовникам), якого Рене Генон і сам критикував за подібні підходи, синкретизм дійсно був властивий. Як пише про це дослідник релїгії Желько Познанович: «З іншого боку, Мартїн Лїнгс, хоч і мусульманин, виступає за касти. Х'юстон Сміт повторює загальні положення руху хїппї, синкретизм Фрїтьофа Шуона, незважаючи на авторитарний виклад, дуже важко зрозуміти» [8, с. 46].

Проте усі зазначені випадки є радше екстравагантними викривленнями та відходом від основних принципів філософії інтегрального традиціоналізму, ніж його «генеральною лінією». Наведена вище цитата, яка описує засудження синкретичних практик Фрїтьофа Шуона Рене Геноном, підтверджує цю тезу.

Висновки. Отже, як впливає із нашого дослідження, основне протиріччя між філософією інтегрального традиціоналізму та православним світоглядом полягає у притаманному інтегральному традиціоналізму уявленні про існування єдиної «премордїальної» пра-традиції за часів «золотої доби» людства, від якої походять усі сучасні релїгійні традиції, що зберегли ініціатичну спадковість. Хоча ця ідея не є активно-синкретичною та універсалїстською, оскільки не передбачає заклику до об'єднання усіх існуючих на сьогодні ініціатичних релїгійних традицій, вона, тим не менш, за певних обставин потенційно може бути витлумачена окремими прихильниками у синкретичному ключі, подібно до того як це робили Фрїтьоф Шуон та його послїдовники. Не дивлячись на це, основоположник інтегрального традиціоналізму Рене Генон виступав категорично проти такого підходу та обстоював необхідність дотримання чистоти релїгійної традиції, шляхом якої прямує той чи інший adept.

Задля запобігання викривленню ідеї «премордїальної» традиції у синкретичному ключі та можливості сприйняття філософії інтегрального традиціоналізму з позиції православного релїгійного вчення, ми вважаємо за потрібне надати цій ідеї специфічно православне тлумачення.

Відповідно до нього, уявлення філософії інтегрального традиціоналізму про «золоту добу» може бути витлумачене у бїблійному ключі як пам'ять про існування пра-батьків людства Адама та Єви у раю, а «премордїальна традиція» може розглядатись не як певне релїгійне вчення, а як стан прямого та безпосереднього спілкування перших людей з Богом, який також описаний у Бїблїї. За умови такого сприйняття, теза інтегрального традиціоналізму про походження усіх істинних ініціатичних релїгій від цього стану отримує метафоричне трактування, адже подолання людського шляхом духовного розвитку та ініціацій покликане наблизити адепта релїгійної традиції саме до безпосереднього спілкування з Богом (у православній традиції – до обоження, уподібнення Богу та єднання з ним у божественному світлі).

Що ж стосується тези інтегрального традиціоналізму про істинність усіх ініціатичних традицій, для сприйняття православним релїгійним світоглядом вона повинна бути дещо відкоригована. За умови прийняття того факту, що кожна ініціатична традиція містить у собі принаймні частину істини, яка була дарована їй засновникам у якості божественного одкровення та витлумачена ними у відповідності до власних уявлень про світ та «культурного канону» (адже вони, на відміну від християн, не мали безпосередніх свідoctв із вуст втіленого Бога), можна припустити, що досягаючи певного щаблю духовного розвитку, окремі adeptи цих традицій своїми благими справами та праведним життям заслуговують на милість Духу Святого, та отримують просвітлення (якщо не повне та порівняне із тим, яке отримують християнські святї, то принаймні часткове).

Таке тлумачення може стати православним поглядом на характерні для інтегрального традиціоналізму твердження про те, що істина міститься у всіх ініціативних релігійних традиціях та здатна зняти протиріччя між православним світоглядом й філософією інтегрального традиціоналізму, відкриваючи шлях для збагачення першого шляхом вивчення та застосування методології і термінологічного апарату, виробленого останнім.

Список використаної літератури

1. Cutsinger J. S. *Perennial Philosophy and Christianity*. Christianity: The Complete Guide. URL: https://www.academia.edu/3086221/Perennial_Philosophy_and_Christianity (дата звернення: 17.04.2023).
2. Dickson W. R. René Guénon and Traditionalism. *Handbook of Islamic Sects and Movements.*, 2021. P. 589–611.
3. Guenon R. *Perspectives on Initiation*. Ghent, NY: Sophia Perennis, 1946. 302 p.
4. Guenon R. *The Reign of Quantity and the Signs of the Times*. Hillsdale, NY : Sophia Perennis., 2001. 284 p.
5. Hill C. L. *The Origins and Identity of Roman Mithraism*. University of Nebraska, 2017. 102 p.
6. Hoehler H. H. Syncretistic Universalism: a Critique. *Selected essays in liberal theology, 1975–85*. 1985. Vol. 6, No. 2/3. P. 159–171.
7. Papademetriou G. C. An Orthodox Christian View of Non-Christian Religions. Greek Orthodox Archdiocese of America. URL: <https://www.goarch.org/ru/-/an-orthodox-christian-view-of-non-christian-religions> (дата звернення: 17.04.2023).
8. Poznanović Z. Tajna Renea Genona – kritički osvrt na Genonov tradicionalizam. *Časopis za Religijske Nauke*, 2014. Vol. III (2). P. 35–54.
9. Religious syncretism. *Encyclopaedia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/topic/religious-syncretism> (дата звернення: 14.04.2023).
10. Roxborough J. Syncretism and Identity. *Department of Theology and Religion, University of Otago. Christian Thought and History Seminar, 20 April*. 2012. P. 1–12.
11. Scott T. René Guénon and the question of initiation. *Sophia: The Journal of Traditional Studies*. URL: http://timothyscott.com.au/Assets/pdfs/Guenon_initiation.pdf (дата звернення: 18.04.2023).
12. St. Athanasius. *On the Incarnation of the Word of God*. Palm Desert, CA: Lorenzo Lotto Nativity., 2011. 98 p.

CRITICISM OF INTEGRAL TRADITIONALISM FOR SYNCRETISM AND ITS OVERCOMING FROM THE POSITION OF THE ORTHODOX RELIGIOUS TRADITION

Danylo Bohatyrov, Ivan Chornomordenko

Kyiv National University of Construction and Architecture,

Department of Philosophy

Povitroflotskyi Avenue, 31, 03037, Kyiv, Ukraine

The purpose of this study is to outline the main possible reasons for criticizing the philosophy of integral traditionalism for syncretism from the standpoint of Orthodox philosophical and theological thought, to analyze their validity and to outline the possible ways to overcome them. The article reveals the idea of the philosophy of integral traditionalism about the perennial tradition, which, according to the supporters of this philosophical trend, existed during the “golden age” of mankind. The representatives of integral traditionalism considered all modern religions that preserved the initiatory heredity and “esoteric”

(internal) initiatory practices as equivalent spiritual paths leading to unification with the transcendent Deity and understanding of the postulates of perennial tradition. At the same time, they did not strive for a syncretic combination of elements of different religions, or their fusion into a single teaching. On the contrary, for the founder of the philosophy of integral traditionalism – the French philosopher Rene Guenon – criticism of syncretism and non-recognition of syncretic teachings as true initiatory religious traditions were typical.

Nevertheless, the idea of the equivalence of different religions on the way to the knowledge of higher truths and the essence of the perennial tradition can be interpreted by some adepts in a syncretic way. Such an interpretation, as well as the statement about the presence of truth in equal measure in different religious traditions, consists certain contradictions with the Christian, and in particular the Orthodox, idea of the uniqueness of one's own religious tradition, which is based on the belief in the uniqueness of the figure of Jesus Christ as the only God-man in history, and as a result – on the uniqueness of the Gospels.

The authors of this article propose ways to overcome this contradiction by developing a specific Orthodox interpretation of the idea of the philosophy of integral traditionalism about the perennial tradition and different ways to understand its truths.

Key words: Integral traditionalism philosophy, Orthodoxy, syncretism, Rene Guenon, Frithjof Schuon, perennial tradition.